

[תרל"ב]

דך ללא תעלה במעלות כ' (ה. ב. כג.) וכי ערותן של כהנים שלא יפסיעו פסיעה גסה כי ירש שלא תעלה במעלות ירם שהוא העולה על מוכר שמקיים מצות הקב"ה והוא שלא תגלה ערותך שבה עצמו מגרע כנ"ל. וכי י"ב (שם כא, א) אשר תשיב יש לומר שלפני הרגשה קטן או גדול. אף מחשבת דך להיות במשפט. אם הוא יהיו המשפטים שהם תורה צ' ממש כנ"ל [כעין זה בספר שעושה כן נקרא אינו פוסק ע' שכתוב³ הו' מתונים בך מסר כל האדם בדין כנ"ל].
י' למען ינוח שורך וחמורך י' שבת הוא עצה לקרב כל : לה' יתברך על ידי שמירה דת שה' יתברך ברא מעשה למען ינוח כו' כמו שכתבתי אורף⁵. [ועיין בספר עבודה ק' ינוח הוא טעם על ששה נשיך כי מהראוי היה שבני דנת עולם שכולו שבת. רק

זה מגולה ודאי כתיב 'ועשה להם יסוד טרחה' אלא איך אכילת כשב וצדקת שלא יהו פוסעים פסיעות גסות יהו כהלכין עקב כצד גדול כך הוהיר לא יפסיעו פסיעות גסות בדין' (שמור)

זה ד"ה זאלה המשפטים, עיין שנה

י' בענין וביום השביעי תשבת למען י' בן אמתך והגר' (שמות כג, יב).

י' בדין, בא תרל"א ד"ה 'אא"ז מור

צדק. ד"ה 'ששת ימים'.

שנשתלחו נשמות ישראל בעולם הזה כדי לתקן בחינת נפש הבהמיות וכדי שיתוספו עליהם גרים. לכן יש ימי המעשה. ופירוש למען ינוח וינפש כו' הוא לעתיד יהיה שייכות שורך כו' והגר גם כן להמנוחה:
בשם הרב הקדוש ז"ל מקאצק על פסוק (שמות כב, ל) ואנשי קודש תהיון. להיות שמירת הקדושה במעשה אנוש ותחבולותיו. פירוש שאין מחסור לה' יתברך מלאכי עליון שרפים וחיות הקודש. רק שמתאווה לקדושת אנשים ולכן המשיך נצוצי קדושה גם בעולם הזה במדה וצמצום. לכן בשר בשדה כו' לא תאכלו (שם) דרשו חז"ל כלל על כל היוצא מחוץ למחיצתו נאסר. פירוש כנ"ל שיש בכל דבר התפשטות קדושה במדה וצריכין לשמור הגשמיות שלא לצאת מגבול הקדושה כנ"ל. גם פירוש תהיון לי (שם) הוא הבטחה שיהיו בני ישראל בסוף קודש לה' לכן צריכין לשמור עצמינו עתה להיות מוכנים להינתן בראשו של מלך כדאיתא במדרש⁸ המשל מה שאתה יכול לקבוע אבנים ומרגליות קבע שהיא עתידה להיות בראשו של מלך כנ"ל. [ועל פי זה ואנשי קודש תהיון הוא סוד ידוע על פי קבלת הראשונים ז"ל]:

[תרל"ד]

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא, א) **אא"ז מו"ר ז"ל הגיד** בשם הרב מפרשיסחא ז"ל¹ שיהיו משפטי ה' קודם חיות האדם וזה לפניהם והוא ענין הקדמת נעשה לנשמע כו'. גם ברש"י ז"ל² מה הראשונים מסיני כו'. ופרשנו³ על פי דברי מו"ר ז"ל שגם משפטי ה' אף שיש בהם

טעמים. עם כל זה כל הטעמים על ידי רצונו יתברך והוא העיקר. והטעמים נמשכים אחר רצונו. וזהו שכתוב⁴ שהם מסיני. אף שהשכל מבין שכך צריך להיות עם כל זה הכל על ידי שכך גזרה חכמתו יתברך. וזהו שכתוב⁴ אתה כוננת מישרים פירוש שעל ידי רצונו יתברך נעשו משפטי ישרים וכל העולם מודים ומבינים שיש משפטיו שכל הדעת נמשך אחר רצון ה' יתברך כנ"ל. וכן צריך להיות ציווי ה' יתברך קודם לשכל האדם וזהו לפנייהם כנ"ל. ובני ישראל הקדימו נעשה לנשמע פירוש שהיה חביב אצלם יותר מה שזוכין לעשות רצון עליון ממה שיבינו הטעם של המצוה. ועל ידי זה זכו שיבינו גם הטעמים כי מקודם ניתנו הדיברות אחר כך המשפטים. וכן כתוב (תהלים קמו, יט) מגיד דבריו הוא הנהגתו יתברך בלי הבנת הטעמים אחר כך חוקיו ומשפטיו כו' (שם) וכן הוא בכל מצוה בפרטות כמו שמקיים האדם בפשיטות בלי השגה כראוי רק שרוצה לקיים מצות ה' יתברך וזכה אחר כך להבין הטעם. וזהו שכתב רש"י ז"ל⁵ לא תעלה על דעתך כו' ותמוה וכי משה רבינו ע"ה אשר מסר נפשו בעבור ישראל לא היה חפץ להבין לבני ישראל הטעמים. אך כי באמת העיקר לקיים מצות ה' יתברך בלי הבנת הטעמים. רק שה' יתברך אמר שבני ישראל זכו על ידי הקדמת נעשה לנשמע שיבינו גם הטעמים כנ"ל:

במדרש⁶ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כא, א). כי ה' יתברך רוצה לעשות משפט ונקמה באומות כאשר באמת בני ישראל זוכין במשפט. רק שזה תלוי בעבודת בני ישראל אם הולכין

⁴ 'אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית' (תהלים צט, ד).

⁵ רש"י שמות כא, א ד"ה 'אשר תשים לפניהם', עיין שנת תרל"א הערה 2.

⁶ 'ר"מ אמר זאלה המשפטים' נתן הקב"ה משפט לזקני ישראל, כשם שסנהדרין יושבת במדבר לפני האלקים שנאמר 'חזה היות עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב וגו' דינא יתיב וספרין פתיחין, ישב הקב"ה שנקרא עתיק יומין

⁷ זבחים פב ע"ב.

⁸ ויקר ב, ד; תנחומא כי תשא, ד; פסיקתא רבתי י, ד"ה 'דיא כי תשא'.

¹ קול שמחה משפטים ד"ה זאלה המשפטים, עיין שנת תרל"ה הערה 6.

² רש"י שמות כא, א ד"ה 'זאלה המשפטים', עיין שנת תרל"א הערה 1.

³ תרל"א ד"ה 'ברש"י מה'.

יחיד, כמו כן כיון שנתן לנו [השי"ת] התורה ומצות שהם כלים [ליחודים הנעשים] נאסר

לנו לבדות מלבנו איזה מעשה ולכוין בה [איזה] כוונה רק על ידי תורה ומצות ודו"ק:

פרשת משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. פירוש [כי] הוויות מציאות של אדם יתוכן ויתואר להיות בקרימה קודם קיום המצוה והחוקים. מה שאין כן בחינת מלאך לא יתהווה מציאותו בשום פנים בלתי מצוה הנעשה כי ממצות בני אדם נברא מלאך. ואין לו שום מציאות עצמי ופרטי וזלת המצוה הקדומה לו. אכן החכם ביראת ה' יבין שגם מציאות האדם לא יחשוב למאומה בלא תורה ומצות ובוודאי מציאותו בטל אצלו. אם לא בהקדם אליו תורה ומצות אזי מציאותו נמצא בתכלית והוא בחינת מלאך. וזו אשר תשים לפניהם, כלומר לפני המציאות של אדם יוקדם המשפטים [כנ"ל] והבן:

או יאמר לפניהם, שתלמוד עמהם בבחינם פנים אל [פנים] והבן:

לא תהיה משכלה וגו' את מספר ימין אמלא. ופירוש דהנה ידוע דוד המלך ע"ה לא היה לו מעצמותו שנים בעולם הזה רק שלקח השי"ת ע' שנים מאדם הראשון ונתן לדוד. לזה הבטיח הקב"ה שלא תהיה משכלה,

פירוש שיהיה להם שנים בעולם הזה. אף על פי כן את מספר ימין אמלא, שלא אקח כלום מאדם אחר רק מעצמותו יהיה לו חיים ודו"ק:

או יאמר דהנה איתא בגמרא (יומא כב:) כתוב אחד אומר (הושע ב, א) והיה מספר בני ישראל וגו' וכתוב אחד אומר (שם) אשר לא ימד וגו'. אלא כאן בשאין עושין רצונו של מקום יהיה להם מספר, ואם עושין רצונו של מקום לא יהיה להם מספר. וזהו פירוש את מספר ימין אמלא, שתמיד אמלא לך את המספר [נראה לפרש דבריו הקדושים שתמיד אמלא לך המספר. היינו שהבטיח לישראל העוסקים בעבודה שישגיחו תמיד על עצמם וירגישו שמקצרים בעבודתם ואינם עושין רצונו של מקום. ובשם מורנו הק' מהר"ד מקאצק ז"ל שמעתי שאמר הפירוש כי המילוי של מספר הוא לא מספר, היינו מ"ם סמ"ך פ"א רי"ש בגימטריא לא מספר ע"כ:] והבן היטב:

בתנחומא (משפטים ג) לפניהם ולא לפני עכו"ם. מנין לבעלי דינים של ישראל שיש להם דין זה עם זה שיודעים שעכו"ם דנין אותו כדני ישראל שאסור

להודקק לפניהם. תלמוד לפניהם לפני ישראל ולא מי שמניח דייני ישראל כופר בהקב"ה תחלה ו שנאמר (דברים לב, לא) ואויבנו פלילים עיי"ש והענין הוא, שבא לומר סגולת המשפט כי המשפט המשפט לעמו דייקא. ל הווא כמו ישראל ממש, שייכות כלל אל המשפט. אלהיי ממעל מחי החי ישראל. אבל האומות אין המשפט. ואם כן הגם התורה אין לו חיות כל

ומעתה נבוא לבאר ד ולא לפני עכו ואלה המשפטים, כלום הכתובים למטה בפרשה לפני ישראל ולא לפני אותו הדין כדין ישראל כי לא כצורנו צורם וגו'. כוונת הכתוב לומר לא האומות חלילה לומר כן. לכל הנמצאים והוא לבז הכתוב בא להגיד מעלת

מ. מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה זולת בע"ז, ודקדק לומר ואתם הדבקים, יתבאר על דרך אומנם ז"ל (ברכות ו.) בפסוק (שמות ל"ג ט"ו) ונפלינו אני ועמך שבקש משה מה' שלא ישרה שכינתו על אמות העולם, ופרשנוהו שם שהפונה הוא אפלו יכשירו מעשיהם, והוא שאמר כאן אתם פרוש אתם הם הדבקים בה' ולא עפויים שאם העכום ירצו להדבק בה' לא יזכו לזה, ולדרך זה מאמר הדבקים הוא גזרת הדבור גם כן למאמר אתם:

הדבקים בה' אלהיכם. יתבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ו מהל' יסודי התורה ז"ל ח' שמות הם הו"ה וכו' כל המוחק אפלו אות אחת מז' שמות אלו לוקה כל הנטפל לה' מלפניו מתר למחקו וכו' מלאחריו כגון ד' של אלהיך כס של אלהיכם אינם נחקקים והרי הם כשאר אותיות של שם שהשם מקדשם ע"כ, והוא מה שנתפון לומר להם במאמר הדבקים בה', פרוש ולפי ששם זה המיוחד שם הו"ה אין אות נדבקה ונסמכת לו מלאחריו אלא מלפניו כגון לה' בה' בה' ואותיות אלו אין בהם קדשה ומתר למחקם ואם כן תהיה דבקות ישראל בה' בדרך זה שאין השם מקדשם, לזה גמר אמר אלהיכם פרוש דבקות זה שאתם דבקים בה' אינה כדבקות האותיות שמלפניו אלא כאותיות שמלאחריו שהם כס של אלהיך שהם קדושים כשאר האותיות של השם:

גם רמז כתבת בה' יעוד נעים והוא שם זה אינו מקדש מלאחריו הא למדת שדבקות ישראל הוא בשמות עצמם מתאחדים אור נפשם באור שם הנכבד, וכדי שלא תבין שהפונה הוא כאותיות הנטפלים מלפניו ואין בהם קדשה גמר אמר אלהיכם, אמר מעתה כי כוננת אומרו בה' היא ביחוד האותיות, והוא מה שאמר הפתוח (דברים ל"ב ט') כי חלק ה' עמו, הרי כי חלק א' הם ישראל משם הו"ה

ב"ה, ובה תצדיק פרושנו זה, ואולי כי ידבר הפתוח כנגד ב' הדרגות שלשנים בישראל זו למעלה מזו והבן:

עוד נתפון במאמר הדבקים בה' אלהיכם על דרך אומנם ז"ל (זהר ח"ג רל"ח) כי העושה מצוה שורה שם הו"ה על האבר שבו עושה המצוה, ואמרו כי מצוות עשה הם רמזים בשם הו"ה ומצוות לא תעשה רמזים בשם אלהים, והוא אומרו כאן ואתם הדבקים על ידי קיום מצוות עשה ולא תעשה בב' שמות אלו שם הו"ה ואלהים כאומרו בה' אלהיכם:

עוד ירצה על זה הדרך כשאתם דבקים בה' פרוש שלכם חפץ בו ובמצותיו כזה הוא נקרא אלהיכם ביחוד, על דרך מה שאמרו ז"ל (ילקוט ס"פ נח) בפסוק ישב תהלות ישראל שלא תרצה ה' בכל מהלל צבא השמים עד שאמרו בתהלותיו ברוך ה' אלהי ישראל כי לא בחר שתתחד אלהותו אלא על ישראל, ולזה תמצא שאין מתברר ולא מתהלל באלהי שמים ולא באלהי הארץ ולא באלהי מלאכים אלא אלהי ישראל:

חיים כלכם היום. נמשכת למעלה ולמטה, נמשכת למעלה על זה הדרך אלהיכם חיים כי ה' נקרא (לקמן ה' כ"ג) אלהים חיים, ונמשכת למטה ג"כ חיים כלכם, והפונה בשעור הדבור על זה הדרך להעיר שהחיים נמשכים להם ממקור החיים, והפונה בזה שזולת זה לא יקרא חיים הגם שיתנועע ויאכל וכו' שהרשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות יח:) לצד שמקורם מקור המיתה, וזה הוא החדוש שמחדש להם משה במאמר זה שמודעם שהם חיים ממקור החיים:

ושעור כוננת דברי משה הוא בב' דרכים, א' הוא על זה הדרך מצד שאתם דבקים בה' אלהיכם חיים אתם חיים כמו שכתבנו בסמוך, ב' על זה הדרך טעם שזכיתם להדבק בה' אלהיכם לפי שאתם חיים פרוש צדיקים שנשמרתם מפטעמי הרשע שהם

בחינת המות ויכרתם בחי' הפתוח:

ואומר כלכם נתפון וכללות הפללי

הפרטי שכל אחד מהם ה' גרוע על דרך מה שדרשו בפסוק מכל החי הבא ב' אבריה ואין בה מום, כמו

כלם תמימים בלא מום, וכ' (מכילתא) שכל שעמדו צו בהם סומין דכתיב וכל ה' וכו' ע"כ, הא למדת של

ועמדו בחזקתם, ונתפון ב' על מומי הנפש, וכבר ה' יגיד על פגם הנפש כי א' בנפש ואשר על כן פסלו

המזבח, ועין בדברי ה' הפללי שלא היה בהם אב יקרא חי אלא כלם צדיקי החליט מאמר היותם חיים מי יאמר אשר יהיה לו שאדם בחייו הוא ואין לכתו לארץ

י' ואשמעם את דברי ה' הימים. ית

ז"ל (שבת קמו.) ישראל פסקה זהמתן, ופרשתי ב' זהמתן היתה מאמצעות ב' שיצתה נשמתם וזהו הס' מאמר ואשמעם את דברי שפאו בגבורות דכתיב (ש') את כל הדברים, וטעם ש' כל הימים באמצעות הפי המונע את האדם מליר שישאל לא מרו את כב ימים רבים אין מספר ו' עומדים כי פסקה זהמה את ה', כי כל שאין זהב' משבעו לירא ה'

be in the letters after he that can't be cruel

חסידי לכוביץ' היו אומרים: הגוף שנהלבהש בו הנשמה כדי לעבור בו את העולם השפל, כמוהו כמוגפיים שאדם נועל לרגליו בבואו לחצות את הרחוב ביום חורף, בשביל שלא יטנף עצמו ברפש...

אלה תולדות נח, נח איש צדיק...
ויולד נח שלשה בנים (ו' ט"ז)

עיקר תולדותיהם של צדיקים
מעשיהם הטובים. (רש"י)

ואומר עוד רבי אלעזר אזקרי:
— אף שצריך אדם מישראל להזדרז ולהוליד בנים עובדי ה', ביותר צריך להזדרז להיות הוא עצמו נטע נחמד למראה בעיני ה', נחמד במעשיו הטובים, כי אז ייטב בעיני אדון הגן להוציא ממנו עוד נטיעות אחרות כמוהו.
לפיכך כשהכתוב מונה והולך תולדותיו של נח אשר הוליד, מספר תחילה שהיה איש צדיק תמים מתהלך את האלקים, וככה העמיד דורות.

את שם את חם ואת יפת (ו' י)
שאל הרבי הזקן מקוצק:
— למה נמנה חם שני ולא אחרון, בהתאם לגילו, הרי הוא היה הצעיר באחים?
והשיב:
— מסתבר שלקחו אותו אחיו ביניהם, אולי יושפע בחברתם לטובה, אבל עמלם היה לשוא — חם נשאר חם...

ותשחת הארץ לפני האלהים (ו' יא)
אמר רבי דובר, המגיד הגדול ממזריץ':
— הקלקול של דור המבול התבטא בזאת שהיו מבכרים ומקדימים את הארציות ("הארץ") לפני האלקים, שעשו את הארציות עיקר ואת הקדושה ספל.

[כח]

ותמלא הארץ חמס (שם)
רבי חיים מקרסנה, תלמיד הבעש"ט, היה אומר:
— לפנים היה נוטריקון של חכמה: הָיִילו מִיָּפְנוּ כֵּל הָאָרֶץ — מי שהצטיין ביראת ה' היה נחשב לחכם והעריצו אותו. ואילו כיום נוטריקון של חכמה: כֵּל מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֵמָס — חכם הוא זה היודע ללסטים את הבריות...

קץ כל בשר בא לפני (ו' יג)
"קץ כל בשר" — כתוב ב"כלי יקר" — זה יום המיתה. אמר

הקב"ה: יום המיתה בא לפני בקובלנא, שאין איש זוכר אותה. והראיה — כי מלאה הארץ חמס...
* * *

מאן הוא "קץ כל בשר"? —
(זוהר)

מסתגף מנעוריו היה רבי משה משיזו, תלמידו של המגיד ממזריץ'. יום אחד בא לעירו הצדיק רבי צבי-הירש, בנו של הבעש"ט, בלוויית אחד מחבריו. נמשך רבי משה אחריהם והלך לאכסנייתם. סעדו הצדיקים סעודה אחת והשמיעו דברי תורה. לפני ברכת המזון פנה בן-לווייתו אל רבי צבי-הירש:

— במטו, יחזור נא מר על דיבור אחד משל אביו הבעש"ט. נענה רבי צבי ואמר בהתעוררות:

— כה אמר אבי הקדוש: למה נקרא היצירה "קץ כל בשר" ולא "קץ כל נפש", מפני שהוא שונא גם את הגוף של היהודי, והוא מסית מסיבה זו לצום ולהסתתף...
הבין רבי משה את הרמז. מני אז חדל מדרכו.

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס (שם)

לא נחתם גורדינם אלא
על הכול. (רש"י)

מצינו שהינקנו חי"ל במסכת בנא-מציעא, שאדם אשר אינו עומד בדיבורו במקח וממכר, אף אם עדיין לא נעשה קנין רק

[כט]

People have forgotten about the Sabbath
את השבת

אין אף אחד
הולך את השבת
of a Jew
"קץ כל בשר"

אין אף אחד
הולך את השבת
of a Jew
"קץ כל בשר"

ב יחדיו המעשה והעיון

הנה בפרשה הקודמת אדמה תעשה לי וגו', להבירו, וזה יורה על ליסוד העיוני האמוני פי כוונת התורה. ועל פי נתינת התורה לדיני ידך שעבודת הקרבנות וזכה לריח ניחוח אשה

ה הדיינים הוא להורות שדרכי החיים בעינינו כפי התורה, אז גם הם ליסוד הלכות המחליף זה הוא בודאי תורה. כפי פנימיות הכוונה,

דב וגו' וחצי הדם זרק ברית וגו'. ומבואר שם, יאמר הנה דם הברית, לקשר של ישראל עם הדיינים האמוניים של ים ולהעלותם לגבוה.

ה. וכן מצינו שהמילה אה בנו למילה, כאילו הקרבן הוא לקשר את זב ענין ברית מילה, כיה כדוגמת קרבן, כי והמצוות ולקיים בכל

כל דעתך לומר אשנה דה ואיני מטריח עצמי

מלחמות

משפטים

יהודה

שעא

להבינם מעמי הדבר ופירושו. לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם.

בשפת אמת בפרשתנו (חל"א, ד"ה נק"י) העיר על דברי רש"י, למה היה צורך לזרז משה רבינו על כך, הרי משה רבינו רעיא מהימנא מסר נפשו עבור כל אחד מבני ישראל, ואיך יעלה על הדעת שירצה למעט ידיעת התורה מישראל. וי"ל כי אדרבה, מפני שראה משה רבינו את המדרגה הגבוהה של כלל ישראל שהקדימו נעשה לנשמע, והיו משתוקקים כל כך עד כלות הנפש לקיים את התורה והמצוות, הנה במדרגה הנפלאה הזאת פן יחשב לפגם אם יפרשו להם את מעמי המצוות, כי הם במדרגה שלמעלה מטעמים ופירושים ואינם צריכים למעמים כלל. לכן היה צורך לזרז לבאר להם את התורה כשלחן הערוך, כי התורה ניתנה לדורות עולם אף כאשר לא יהיו במדרגה זו, ולהם יהיה צורך לדעת את מעמי המצוות כדי לעורר טעם ורצון בקיום התורה והמצוות.

ועפ"ז מבואר מש"כ לעיל בראש הפסוק, ואלה המשפטים, ואלה מוסף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולכאורה מאי סלקא דעתא שאינם מסיני. אלא כי לפי מדרגתם של ישראל בהר סיני היו למעלה מטעמי המשפטים, והיה מקום לומר שלא נתנו להם הטעמים שם. לכך פרט הכתוב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, שהמשפטים וטעמיהם כולם מסיני.

אשר תשים לפניהם

בשפת אמת (משפטים חל"א, ד"ה נק"י, וקס ר"ש חל"ד, ונק"מ) מביא מה שאמר א"ז הרי"ם בשם הרבי ר' בונם מפשיסחא וצ"ל, 'לפניהם' פי' לפני חיות האדם וקיומו העצמי, והיינו שאדם צריך להקדיש את כל ה"אני" שלו עבור משפטי ה' ולמסור את נפשו עליהם.

ועפ"ז יש להתבונן בפרשה, שאנו רואים מיד בתחלתה ענינים מנוגדים מן הקצה אל הקצה. כי אחרי אומרו אשר תשים לפניהם, המורה על ביטול כל נטיות הגוף ותאוותיו, ושיעבוד כל החיות לצורך משפטי ה', תיכף נאמר כי תקנה עבד עברי, שהיא ירידה נוראה לאדם שנמכר בגנבתו לעבד, ואם אדוניו יתן לו אשה, שהיא עוד ירידה שניתנה לו שפחה כנענית, ואח"כ ואם אמר העבד אהבתי וגו' לא אצא חפשי, שכל זה הוא ההיפך הגמור ממשמעות אשר תשים לפניהם! והלימוד מזה, כי שני מצבים אלו, למרות שהם שונים ורחוקים כל כך זה מזה, בכל זאת סמוכים הם. כי גם אחרי שהגיע אדם לדרגת 'לפניהם', שהשליך גופו אחר גיוו עבור קיום משפטי ה', עדיין צריך לעמול תמיד על עצמו להחזיק מעמד במקום קדש, כמאחז"ל (אבות נ"ז) ואל תאמן בעצמך עד יום מותך, שאם לא כן הוא עלול ליפול ח"ו לירידה הגרועה ביותר. וכן מובא בספרים בשם הבעש"ט הק' וצ"ל, עה"פ השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, שע"י וסרתם' דהיינו סמיה כל שהיא, עלול לבוא לידי ועבדתם אלהים אחרים ח"ו.